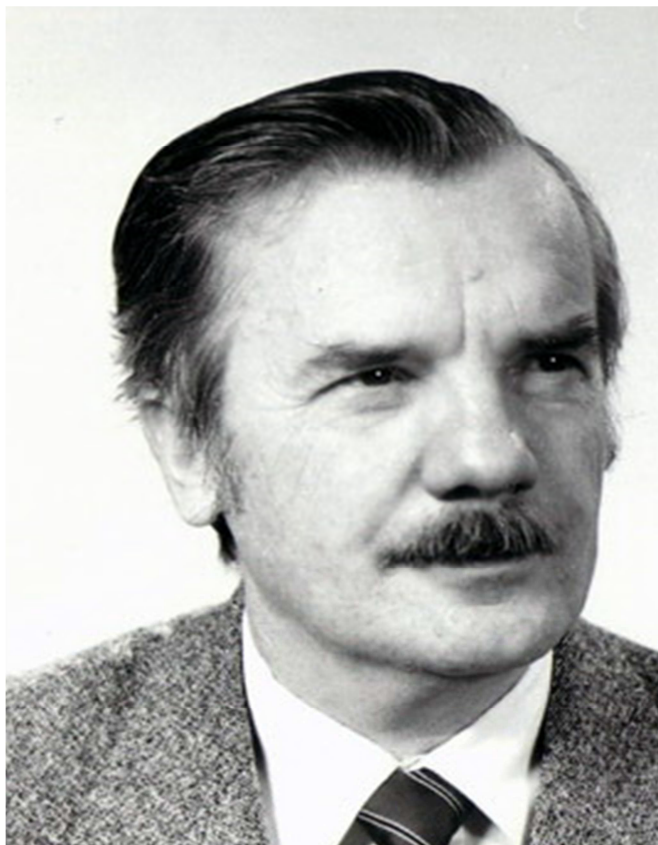

Personálie

Profesor PhDr. Ondrej Kondáš DrSc. – nezabudnuteľný priekopník kognitívnej klinickej psychológie a psychoterapie.

J. Kordačová, Profesor PhDr. Ondrej Kondáš DrSc. – nezabudnuteľný priekopník kognitívnej klinickej psychológie a psychoterapie.

jana.kordacova@savba.sk

Staršia generácia československých psychológov a psychoterapeutov má ešte iste v živej pamäti meno jedného z najvýznamnejších slovenských klinických psychológov - profesora PhDr. Ondreja Kondáša, DrSc. Tí neskôr narodení, ktorí nemali to šťastie zažiť ho osobne, si možno položia otázku, čím bol tento človek taký mimoriadny a zaujímavý, že stojí zato sa vracieť k jeho odkazu ešte aj po rokoch. Poďme si teda trochu zaspomínať na odborný aj ľudský profil tohto výnimočného človeka, vedca, pedagóga a psychoterapeuta, priekopníka nielen kognitívnej klinickej psychológie, ale aj kognitívno-behaviorálnej terapie na Slovensku a v Čechách.

Ondrej Kondáš sa narodil 29. septembra 1930 v Nižnej Kamenici na východnom Slovensku, v malom domčeku, kde žil v lone malebnej prírody v blízkosti Slánskych vrchov s rodičmi a so staršou sestrou až pokým neodišiel na stredoškolské štúdiá. Jeho záujem o poznávanie sa začal prejavovať už vo veľmi mladom veku, kedy ho často bolo možné zazrieť ani nie tak pri hre s rovesníkmi, ako skôr niekde v ústraní - s knihou v ruke. Kvôli čítaniu zanedbával aj povinnosti okolo domu, a keď už naozaj nebolo úniku a Ondro musel pomáhať napr. pri prácach na poli, využíval každú voľnú chvíľku aj tu „kognitívne“; napríklad sediac vzadu na voze sa učil anglické slovíčka (Kondášová, 2009). „*Knihy a len knihy – to bol pre neho najvhodnejší darček*“, spomína jeho sestra Betka. Táto jeho láska k poznávaniu ho sprevádzala po celý život.

K ďalším typickým charakteristikám profesora Kondáša patrila už od chlapčenských čias bystrosť jeho umu a vitalita. Už počas štúdia na prešovskom gymnáziu bol medzi spolužiakmi známy pre výborný prospech, ale aj pre účasť na kultúrno-spoločenských akciách a súťažiach. Vyznačoval sa živou činnosťou, veľmi dobrými organizačnými schopnosťami, prirodzenou inteligenciou a optimizmom. Rád sa angažoval pre

zmysluplné veci, do ktorých sa vedel naplno vložiť – len tak ho niečo neodradilo. Táto vlastnosť bola preňho takisto typická celý život. Treba však povedať, že Ondrej bol nielen „hltačom poznatkov“, ale aj typickým študentom, so všetkým, čo k tomu patrí - aj keď mal školu rád a s učením nemal problémy, nevyhol sa dvojke, ani trojke zo správania. Mal totiž rád podnikateľské aktivity - organizoval výlety, lyžovačky, zábavy, pričom raz sa mu akýmsi fíglom podarilo zrušiť vyučovanie na gymnáziu...

K jeho celkovému formovaniu prispeli aj niektoré smutné zážitky a životné skúsenosti. Ako teenager prežil frontové udalosti, s citlivým vnímaním odsunu jeho spolužiakov do koncentračných táborov (Kováč, 2000). Na východnom Slovensku žilo veľa židovských rodín, ktoré doplatili svojim životom na kruté vojnové udalosti. Gymnázium ukončil v roku 1950, v roku tvrdých stalinských represii a prekvitajúceho „kultu osobnosti“.

Pre štúdium psychológie, ktoré zahájil v šk. roku 1950/1951, sa Ondrej Kondáš rozhodol spomedzi ďalších zvažovaných alternatív - medicína a chémia. Významnú zásluhu na jeho konečnej voľbe mal iný významný slovenský psychológ, dnes už emeritný profesor a bývalý dlhoročný riaditeľ Ústavu experimentálnej psychológie SAV v Bratislave, Damián Kováč – Ondrov starší gymnaziálny spolužiak a priateľ. Ten mu vybavil u profesora Jurovského v Bratislave možnosť týždeň navštevovať jeho prednášky a „validizovať si“ svoju voľbu. A tak sa Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, ktorú O. Kondáš ukončil v roku 1955, stala jeho Almou Mater po dlhé roky jeho profesionálneho života (v roku 1962 - CSc., 1968 docent, 1978 DrSc. a v roku 1982 profesor psychológie).

Možno povedať, že kognitívna profesionálna dráha a psychoterapeutická orientácia profesora Kondáša sa začala už rok pred jeho promóciou, kedy sa zamestnal v Psychiatrickej liečebni vo Veľkých Levároch na Záhorí ako pomocná vedecká sila. Profesor Jurovský mu síce ponúkal miesto na univerzite v Bratislave, avšak ako spomína J. Stempelová (2009), v tom čase bola atmosféra na škole priam nedýchateľná: preverovania, odchody vzácných odborníkov, ktorých nahradzovali ľudia podľa politickej orientácie. Vedenie liečebne v Levároch poskytlo mladej rodine Ondreja Kondáša byt a primerané hmotné aj personálne zabezpečenie, a tiež široký priestor pre počiatočné výskumné sledovanie kognitívnych procesov u pacientov s rôznymi psychickými poruchami.

Ondrej Kondáš v liečebni zriadil aj skromné psychologické laboratórium na počiatočné experimenty s tým, že hneď od začiatku sa angažoval aj vo vylepšovaní liečebného programu, do čoho zapojil aj najbližších kolegov a spolupracovníkov. Zaviedol pohybovú terapiu pacientov, biblioterapiu, dramaterapiu a muzikoterapiu, pričom jeho záujem o výskum v mnohom ovplyvnil aj klinickú prax - do spoločných terapií vkladal metodológiu výskumu a poveril sestričky, aby robili časové záznamy zo všetkých aktivít. A aj keď sa niekedy takéto jeho počínanie stretávalo s nevôľou či s počiatočným nepochopením, bolo preňho charakteristické aj v jeho neskoršom profesionálnom živote. Akonáhle niekde zatusil rezervy, okamžite to bol podnet pre uplatnenie jeho tvorivého ducha (napr. v rehabilitačno-reedukačnom a psychoterapeutickom pôsobení a vytváraní komunitného liečebného systému vo Veľkých Levároch, ktorého súčasťou sa stala ergoterapia, biblioterapia, psychoterapia a liečba prostredím. Pre obec Leváre tiež založil psychologickú poradňu.

Už v tomto čase opísal Ondrej Kondáš niektoré oblasti uplatnenia klinickej psychológie v rehabilitačnej liečbe duševne chorých a alkoholikov (1958), pričom liečebňa vo Veľkých Levároch mu poskytovala bohaté možnosti sledovania kognitívnych procesov u duševne chorých (1958). Z psychodiagnostickej oblasti sa zaujímal o rečové prejavy psychotikov (1961), podrobne analyzoval podnetové slová v asociačnom experimente (1962); z oblasti pedopsychologického výskumu sa zaoberal psychológiou odmeny a trestu

(1963), otázkou formovania mravných predstáv u detí staršieho školského veku (1958) a aplikáciou psychoterapie u mládeže (1964). Osobitnú oblasť predstavuje jeho záujem o alkoholikov, hoci sám bol len bežným konzumentom. Do centra jeho pozornosti sa dostala najmä averzívna terapia a psychoterapia alkoholikov (1958, 1962) a rozpracoval aj model alkoholizmu, vychádzajúci z teórie učenia (1969). V roku 1970 prijal členstvo v redakčnej rade časopisu Protialkoholický obzor (dnes Alkoholizmus a drogové závislosti), zúčastnil sa aj 28. medzinárodného kongresu o alkoholizme vo Washingtone (1969) a 21. psychologickom kongrese zameranom na problematiku alkoholizmu a drog v Paríži (1977), čo vtedy nebolo zďaleka také bežné, ako by sa z dnešného pohľadu mohlo zdať. Nemožno tiež opomenúť neskoršiu dlhoročnú spoluprácu profesora Kondáša s docentom Skálom a zariadením Apolinár v Prahe, a obohatili ho aj osobné stretnutia s Wolpem, C. M. Franksom, J. Chojnovskim, ale aj s českými psychoterapeutmi: prof. S. Kratochvílom, J. Křivohlavým, K. Balcarom, E. Urbanom, J. Smékalom, J. Švancarom, E. Syřišťovou a ďalšími, udržiujúc si s nimi priateľské kontakty do konca života (bližšie pozri Stempelová, Kordačová, 2002).

V roku 1960 nastúpil Ondrej Kondáš spočiatku ako externý VŠ učiteľ na 0,5 úväzok na Katedru psychológie FFUK v Bratislave, kde začal s výučbou klinickej psychológie a kde nakoniec strávil 35 rokov svojho života. Čas jeho nástupu bol poznamenaný neslávnu februárovou „kritikou a sebakritikou“ VŠ učiteľov a v Československu nastúpilo „obdobie sovietskych učebníc“ (Kováč, 2007). Zlikvidovali sa aplikačné psychologické pracoviská, neisté postavenie psychológie ako „buržoáznej pavydy“ sa v 50. rokoch minulého storočia na FFUK udržalo pod značkou „ideologická“ (Čavojcová, 2003).

Ondrej Kondáš získal na univerzite trvalé miesto v roku 1966 a bratislavskú katedru viedol 14 rokov (až do roku 1985), v ťažkých časoch normalizácie. Bol však odborne schopný zakomponovať československú psychológiu 60-tych až 80-ych rokov i do celosvetovej psychológie, pričom ako nestraník prešiel viacerými peripetiami v konzultáciách so straníckym vedením – najmä v „personálnej obhajobe“ svojich spolupracovníkov. No nakoniec ich vždy šarmantne a v ich prospech zvládol (Brezina, 2009). Jeho pričinením mala katedra dobrú povesť na Slovensku, a v istých obdobiach bola radená aj pred „pražskú psychológiu“. Profesor S. Kratochvíl zvlášť oceňoval „nesmierne zásluhy profesora Kondáša o rozvoj psychoterapie, osobitne tej významnej vetvy, ktorá sa dnes nazýva „kognitívne-behaviorálna“. Psychoterapeutickú líniu, ktorá tu vzišla vďaka profesorovi Kondášovi, označil za „bratislavskú psychoterapeutickú školu“ (Kratochvíl, 2002, 2009). Avšak ako to už býva, aj napriek všetkému tomu nevyčísľiteľnému, čo pre odbor a pre katedru psychológie na FFUK v Bratislave profesor Kondáš vykonal (bližšie v ďalšom texte), musel v roku 1995 z titulu veku (65 rokov) opustiť miesto VŠ profesora.

Po spoločensko-politických zmenách, ktoré priniesla tzv. Zamatová/Nežná revolúcia v roku 1989 (čo je z dnešného pohľadu a naozaj „svojský“ historický názov tejto udalosti) začali vznikať nové VŠ psychologické pracoviská aj v iných slovenských mestách, a tak profesor Kondáš nemusel odísť na „zaslúžený odpočinok“, čo v jeho prípade bolo naozaj dosť nepredstaviteľné, ale naopak - dostal pozvanie prednášať klinickú psychológiu, psychoterapiu a psychológiu zdravia na Trnavskej univerzite, odkiaľ neskôr prešiel na univerzitu sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Svoj pedagogický entuziazmus tak mohol rozvíjať ešte posledných 7 rokov života (na TU od r. 1995 do r. 1997 a na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave od r. 1997 do r. 2002). Na UCM vybudoval katedru psychológie, ktorej sa stal vedúcim (1999-2002), pričom zanietene vybavoval akreditáciu štúdia psychológie na tejto univerzite, avšak „konkurenčnú“ Trnavskú univerzitu bol nútený definitívne opustiť. Štúdium psychológie na UCM bolo Ministerstvom školstva SR akreditované až po jeho smrti.

Pokiaľ ide o koncepčné prínosy profesora Kondáša, najznámejšou sa stala jeho aplikácia psychologickéj teórie učenia v psychoterapii (1962), ktorú podrobne rozpracoval vo svojej kandidátskej dizertačnej práci

(dnes „doktorandskej“ Ph.D., vtedy CSc.), ktorú o dva roky neskôr vydal knižne vo vydavateľstve Slovenskej akadémie vied v Bratislave pod názvom „Podiel učenia v psychoterapii“. V roku 1969 vychádza jeho Discentná psychoterapia a rok nato zakladá Skupinu pre discentnú psychoterapiu v rámci Slovenskej psychologickéj spoločnosti pri SAV, prostredníctvom ktorej sa neskôr organizovali skupinové výcviky pre klinických psychológov a lekárov v behaviorálnych, resp. kognitívne-behaviorálnych a relaxačných metódach (čo vtedy takisto zďaleka nebolo také samozrejmé ako dnes). Postupne sa do obsahu kurzov začleňovali aj lektori – psychológovia z Česka: K. Balcar, J. Křivohlavý, S. Kratochvíl, J. Šturma a ďalší.

V tejto súvislosti nemožno profesorovi Kondášovi uprieť prvenstvo na Slovensku, a dokonca aj v Čechách, v kognitívno-behaviorálnom prístupe v psychoterapii, a to tak v teoretickej, ako aj prakticko-aplikačnej rovine. Z historického hľadiska je totiž jeho discentná paradigma „homo-discens“ – človek ako tvor neustále sa učiaci, a discentná psychoterapia, tj. psychoterapia učením - ničím iným ako slovenským „dvojčaťom“ v tom čase paralelne vo svete nastupujúcej kognitívno-behaviorálnej teórie a terapie. Z neskorších rozhovorov s ním viem, že si vyčítal, že ho vtedy namiesto „discentnej“ psychoterapie (tento názov ju mal odlíšiť od príliš mechanistického behaviorizmu) nenapadlo označenie „kognitívna“, resp. „kognitívno-behaviorálna“, ktoré sa potom vo svete pre tento typ psychoterapie ujalo a rozšírilo.

To ho však neodradilo v ďalšom rozvíjaní, presadzovaní a skvalitňovaní psychológie ako odboru, a to aj napriek zložitým spoločensko-politickým podmienkam, v ktorých žil. Entuziazmus a angažovanosť profesora Kondáša pre dobrú vec boli preňho príslovečné a tiahli sa ako Ariadnina niť celou jeho profesionálnou a životnou dráhou. Podľa vyjadrenia jeho kolegyne z vysokej školy M. Harinekovej (2009), vo svojej kolegiálnej spolupatričnosti mal Ondrej neobyčajnú schopnosť vybaviť aj nevybaviteľné veci. Bol cieľavedomý, prierazný, nebál sa kritiky, zastával sa študentov. To sa premietlo aj do jeho iniciatívy kreovať vo vnútornom členení (vtedy jedinej) bratislavskej katedry psychológie na FFUK oddelenie klinickej psychológie, zabezpečiť pre študentov stáže a cvičné klinické pracoviská, organizovať PGŠ kurzy a atestácie psychológov, písať prvé učebné texty pre poslucháčov a osobne zabezpečiť ich „ručné“ rozmnožovanie, keďže psychológia spočiatku nemala veľa vlastných publikácií, nehovoriac o špecializovaných učebniciach - prvá učebnica klinickej psychológie vznikla v roku 1977, Psychoterapia a reedukácia v roku 1985; neskôr Psychodiagnostika dospelých (1990) a State z klinickej psychológie (2002).

V roku 1983 Ondrej Kondáš inicioval aj vznik, odbornú náplň a vedenie Kabinetu klinickej psychológie ILF v Bratislave, ktorý doškoľoval v klinickej psychológii aj lekárov, farmaceutov a iných odborných pracovníkov (logopédi, špeciálni pedagógovia, biochemici). Mal ideu založiť aj výskumné pracovisko klinickej psychológie, ktoré by spĺňalo požiadavky dlhodobého rozvoja odboru, skvalitnenie poskytovaných služieb a podieľalo by sa aj na rozvoji teórie a metodológie klinickej psychológie. K tomu však nedošlo, nakoľko klinickí psychológovia nemali v tom čase potrebné vedecké a pedagogické tituly, a problémy boli aj s priestorovými nedostatkami a neochotou nadriadených tvoriť nové útvary (Stempelová, 2009).

Profesor Kondáš aktívne rozvíjal aj medziodborové kontakty, zúčastňoval sa na zasadnutiach Slovenskej lekárskej spoločnosti v sekcii VNČ, psychiatrie, alkohológie, ale aj sociálnej psychiatrie, pediatrie a gerontológie. Neskôr zastával významné funkcie aj na takých postoch, ako bolo Ministerstvo zdravotníctva SR, kde bol menovaný za hlavného odborníka pre klinickú psychológiu (1971-1989); bol tiež členom Komisie expertov Ministerstva školstva ČSR a SSR, predsedom komisie pre udeľovanie titulu DrSc., predsedom 2 habilitačných komisií, členom domácich i zahraničných vedeckých rád a redakčných rád odborných časopisov (zo zahraničných napr. Child and Family Behavior Therapy, Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry, Behavioural Analysis and Modification), pričom už v roku 1966 bol dopisujúcim členom

medzinárodnej spoločnosti pre rozvoj behaviorálnej terapie so sídlom v USA, kde absolvoval výcvik v metódach kognitívno-behaviorálnej terapie. Neskôr bol tiež členom Pracovnej skupiny pre rozvoj psychoterapie v socialistických krajinách.

Profesor Kondáš vždy zdôrazňoval jedinečnosť osobnosti a potrebu akceptácie komplexného prístupu v psychoterapii, pričom rozpracoval teóriu učenia v psychopatológii (1962) a v alkohológii (1961, 1971). Otázky alkoholizmu a iných toxikománií rozoberal z hľadiska tejto teórie až po psychoterapeutické postupy, vrátane hľadania účinných faktorov psychoterapie v liečbe alkoholizmu a odporúčaní pre pacientov (1957). Dlhoročne spolupracoval s hlavným alkohológom Slovenska MUDr. T. Miššíkom, CSc. a s expertom pre duševné zdravie prof. MUDr. J. Pogádyom, DrSc. V americkom behaviorizme sa zaujímal o Wolpeho princíp recipročného útlmu, o prvky sociálneho učenia v diele Lazarusa, o princípy racionálnej terapie (neskôr racionálno-emočnej behaviorálnej terapie Alberta Ellisa a jeho iracionálne presvedčenia. Študentov zasväcoval do Adlerovej psychoterapeutickej školy a individuálnej psychológie, do myšlienok Maslowa, Rogersa a logoterapie V. E. Frankla v čase, keď títo autori neboli oficiálne prijímaní.

Bol to tiež profesor Kondáš, kto v čase totality presadil do praxe Konceptiu klinickej psychológie a koncept klinicko-psychologického nálezu, ktorý bol záväzný pre psychológov pracujúcich v zdravotníckych zariadeniach (1969, 1986, 1993). Zostavil aj plán rozvoja psychologických služieb na jednotlivých úsekoch liečebno-preventívnej starostlivosti a podporoval rezortné výskumné projekty klinických psychológov, z ktorých nemalú časť oponoval. Bol tiež samostatným autorom či spoluautorom početných výskumných projektov v oblasti školstva, zdravotníctva, priemyslu, spravodlivosti a i.

Z dnešného pohľadu môže ísť o zdanlivo samozrejmé veci, avšak treba si uvedomiť, že profesor Ondrej Kondáš žil svoj najplodnejší život v čase hlbokkej totality, permanentne bojujúc proti najrôznejším nezmyselným byrokratickým a neraz aj osobným (personálnym) prekážkam. Napriek tomu sa mu podarilo etablovať klinickú psychológiu ako vedný odbor a zriadiť Komoru slovenských psychológov, a spolu s najaktívnejšími kolegami ju presadiť aj legislatívne (Zákon NR SR č. 199/1994 „o Psychologickej činnosti a Slovenskej komore psychológov“ ako stavovskej organizácii. Vo svojej práci vždy zohľadňoval princípy etiky, ktoré zdôrazňoval tak študentom, ako aj – a najmä – kolegom psychoterapeutom („*Primum nihil nocere*“), neopomínajúc dôležitosť etických princíпов ani pri používaní psychodiagnostických metód, kde všemožne bojoval proti ich zneužívaniu neodborným – komerčným používaním. Etické princípy práce klinického psychológa boli rozvinuté v prijatí Etického kódexu hneď po založení Komory slovenských psychológov.

Každý, kto zažil obdobie pred pádom tzv. železnej opony vie, koľko úsilia musel profesor Kondáš vynaložiť pri svojej snahe urobiť pre odbor všetko potrebné, pri existencii vtedajších, dnes už takmer štvrtstoročných a „prachom zabudnutia zapadnutých“ spoločensko-politických podmienok, vymedzovaných vládou jedinej politickej strany - Komunistickej strany Československa. Pozitívne využívajúc svoje dobré postavenie im profesor Kondáš vytrvalo vzdoroval – predovšetkým poctivou a obetavou prácou, a tiež jednoznačným „státím si za svojím“ aj napriek tomu, že odpor voči „vrchnosti“ a slobodné vyjadrovanie iných ako „prijateľných“ politických názorov stálo neraz viacerých odvážlivcov „hlavu“. Demokracia v podobe, akú ju poznáme dnes, bola v tých časoch iba vytúženým snom, o ktorom sme netušili, či sa niekedy vôbec naplní, a heslá ako „*So Sovietskym zväzom na večné časy a nikdy inak!*“, „*Nech žije KSČ!*“, prípadne „*Proletári všetkých krajín spojte sa!*“ a pod., neboli situačným vtipkovaním politických recesistov, ale smutnou realitou, vymedzujúcou hlavnú ideovú líniu vtedajšej doby.

Keď v roku 1989 došlo k zmene politického systému, mal profesor Kondáš 61 rokov. Prežiť väčšinu najaktívnejšieho života v socialistickom spoločenskom zriadení bez nádeje na reálnu zmenu a presadzovať

zmysluplné ciele si vyžadovalo nielen odvahy, ale aj charakter a vysokú mieru prezieravosti a múdrosti kombinovanú s nutnou dávkou zdravej rafinovanosti a tiež vynikajúcich komunikačných schopností. Profesorovi Kondášovi našťastie nikdy nechýbala odvaha otvorene vyjadrovať svoje názory, ani vzdorovať všetkým nezmyselným prekážkam, na ktoré vo svojom živote narážal. Vďaka silným stránkam svojej osobnosti dokázal úspešne klúčkovať v nebezpečnom dobovom „mínovom poli“ a stať sa dokonca jedným z mála „bezpartajných“ univerzitných profesorov za čias totality. Je však otázne, za akú konečnú cenu... Jeho príslovečný „A typ“ ho totiž nakoniec, v máji roku 2002 „dostal“.

Je naozaj ťažko v niekoľkých odsekoch vyčerpávajúco obsiahnuť prínos celoživotného diela človeka, akým bol profesor Kondáš. Bol to človek hlboko ľudský, s orientáciou na riešenie problémov, výborný psychoterapeut, rigorózný a náročný oponent i pedagóg, ktorému záležalo na dobrom mene psychológie i odbornej a ľudskej úrovni jeho reprezentantov. *„Svoje nároky si nosím všade so sebou, preto že mi záleží predovšetkým na kvalite (za čo ma mnohí nemajú radi)“*, hovorieval. Bol to principiálny, avšak priateľský kolega so zmyslom pre humor i fair-play, so sugestívnou prednáškovou činnosťou a do posledných chvíľ s vysoko pozitívnym, kamarátskym vzťahom ku študentom (Stempelová, 2009). Jeho „levársky“ kolega, profesor Freybergh (2009) ho spomína ako vyzretého človeka, obdareného vysokým intelektom, hlbokou, genuínnou empatiou a nesmierne širokým vzdelaním.

Ondrej Kondáš mal rád prírodu, umenie, deti, a tiež priateľské, neformálne stretnutia s úprimnými a charakternými ľuďmi, pričom požíval úctu a dôveru tých, ktorí rovnako ako on nedokázali spolupracovať s oficiálnym duchom vtedajšej doby. Nemal rád iba svoju psychológiu a prácu, ale predovšetkým ľudí a život, ktorý žil činorodo a dynamicky, a na dotazy, kde sa v ňom berie toľký optimizmus a veselosť odpovedal s úsmevom slovami, že kresťan má byť radostný.

Napriek veku bol „spiritus movens“ progresívnych myšlienok, ktoré nevedeli spracovať jeho mnohí následovníci, šíril okolo seba entuziazmus, mal nadhľad. Známu formulu: *„Vzťah k psychológii je daný mierou vzdelanosti vedúcich pracovníkov“* pravdepodobne vedel využívať asertívnejšie a efektívnejšie najmä pri presadzovaní záujmov našej odbornosti v nie vždy priateľskom prostredí, než mnohí z jeho žiakov a nasledovníkov (Selko, 2009).

Komplexná vedecko-pedagogická, odborná a psychoterapeutická činnosť profesora Kondáša je tak bohatá, že si zaslúži úprimný obdiv a uznanie. Má podiel na rozvoji všetkých klinických disciplín na univerzitnej pôde ako v Bratislave, tak aj v Trnave (klinická psychológia, psychodiagnostika, psychoterapia a psychológia zdravia, atď.), pričom postavil slovenskú klinickú psychológiu na vedeckú úroveň, sprostredkoval jej výsledky do stredoeurópskeho kontextu a do svetového povedomia mnohých psychológov. *„V retrospektíve sa mi zdá, že prekonal svoje limity, naplnil svoj život po okraj a spokojne mohol odísť do večnosti“* (Stempelová, 2009, s. 9).

V spomienke naňho som sa pokúsila zhrnúť to podstatné, typické a zároveň jedinečné, a naznačiť aj dobový charakter, čo môže mladším kolegom pomôcť aspoň sčasti priblížiť okolnosti, za akých celoživotné dielo profesora Kondáša vznikalo. Zanechal za sebou hlbokú brázdú v podobe veľkého množstva tvorivej, zmyslupnej a obetavej práce pre odbor, vrátane nevďačnej koncepčnej a organizačnej práce, pre ktorú mal hádam rovnaký talent ako pre špičkovú odbornú prácu, ktorá už za jeho života presiahla hranice vtedajšieho Československa. Bol dôstojným reprezentantom vysokej úrovne slovenskej psychológie a bohatej vedeckej činnosti v klinickej psychológii, ktorá vďaka nemu dostala na Slovensku titul „vedecká“. Celú svoju profesionálnu kariéru pritom obhajoval ako nestraník, v dusnom ideologickom tlaku a marazme, ktorému nepodľahol (Selko, 2009). Podrobnejšie informácie o jeho živote a diele možno nájsť v pútavom rozprávaní jeho najbližších spolupracovníkov, priateľov a rodiny (Stempelová a kol., 2009, tiež Stempelová, Kordačová, 2002).

Mala som možnosť takmer 15 rokov pracovať v inšpiratívnej blízkosti človeka „formátu“ profesora Kondáša. Túto možnosť si dodnes vysoko vážim, pretože ma hodne obohatila - odborne aj ľudsky. Voľbou témy diplomovej práce, ktorú v časoch totality profesor Kondáš vypísal v podobe „*Neurotických postojov u vysokoškolákov*“ (z ktorej sa vykluli iracionálne presvedčenia Alberta Ellisa) som mala možnosť dostať sa k problematike, ktorá mi na dlhé roky nielen odborne učarovala, ale priniesla základ aj pre našu neskoršiu spoluprácu. Zároveň umožnila predstaviť širšej psychologickému obci u nás vtedy takmer neznámu, nosnú a podľa môjho názoru aj veľmi zaujímavú problematiku dysfunkčných kognícií. Okrem viacerých spoločných či samostatných štúdií sme získané poznatky v tejto oblasti v závere jeho života pretavili do monografie, ktorej súčasťou je aj pôvodná slovenská škála iracionálnych presvedčení (Kondáš, Kordačová, 2000).

V priebehu celého obdobia našej spolupráce som mala možnosť profesora Kondáša spoznať bližšie aj ako človeka: mal nadovšetko rád život, pričom bol osobitne vnímavý k ľudskej bolesti, utrpeniu a nespravodlivosti. Okrem kníh písal aj básne, hubárčil a bol vášnivý turista (Kratochvíl, 2009). Mal nákazlivý, uvoľňujúci smiech, ale nikdy ho nebolo počuť rozprávať neslušný, vulgárny, alebo agresívny vtip, spomína kolega Selko (2009). Bol tiež príjemným spoločníkom – galantný k ženám, vtipný, veselý. Problémy bagatelizoval, nikdy sa nestážoval. Ani na zdravie, ani slovíčkom nezaťažoval svojou osobou iného (Kondášová, 2009). Jeho bystrý um a schopnosť veľmi pohotovo reagovať mu zrejme umožnili „okabátiť nepriateľa“ a prežiť relatívne bez ujmy aj najťažšie obdobie totality. Ako mi ale prezradil, nebol schopný emigrovať a ponuky natrvalo ostať v zahraničí odmietal aj z renomovaných odborných kruhov.

Osobne som si profesora Kondáša vážila najmä pre jeho pevnosť v postojoch a zásadovosť v principiálnych otázkach. Vedel byť veľmi priateľský a oddaný ľuďom, ktorých mal rád a ktorých si vážil, a naopak – nezhovievavý k podvodníkom, farizejom, či iným podvodníkom života. Mal rád všetko poctivé, autentické a zmysluplné. Možno preto ťažšie toleroval ozajstnú ľudskú hlúposť, pýchu a zlo, vrátane nezmyselného politického režimu minulosti, na ktorom odmietal participovať. Vo svojej podstate bol Ondrej Kondáš skromným človekom, čo sa o ňom bežne dost málo vedelo. Na jeho hrobe by ste márne hľadali tituly...

V máji roku 2012 sme si pripomenuli desiate výročie jeho nečakanej smrti - uprostred práce a prednášok náhle dostal cievnu príhodu. Po jeho aktívnej činnosti nik neprevzal „zodpovednosť“ za odbor, kompetencie sa podelili medzi viacerých klinických psychológov v nádeji, že pôjde lepšie, ak „jeden človek nemá monopol na všetko“. Opak sa stal pravdou... A tak sa dnes už nik nepýta, či osoba má ukončené jednodborové štúdium psychológie, aby obsadila post pre kvalifikovaného odborníka (Stempelová, 2009).

Zdá sa, že nie paušálne platí tvrdenie o tom, že každý človek je nahraditeľný; život a osobnosť ľudí ako bol profesor Kondáš je toho živým dôkazom. Preto som rada prijala ponuku opäť si zaspomínať na „Kondyho“, ako sme ho všetci, počnúc študentmi a končiac ním samým, volali, a pripomenúť aj mladším kolegom jeho veľký prínos pre psychológiu a psychoterapiu u nás.

PhDr. Jana Kordačová, CSc.

Ústav experimentálnej psychológie SAV, Bratislava

Štúdia vznikla s finančným príspevím Vedeckej grantovej agentúry Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Slovenskej akadémie vied VEGA v rámci riešenia GÚ č. 2/0126/12.

Použitá literatúra

1. Brezina, I.: Otvorenie I. Kondášových dní na UCM v Trnave. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 48-51.
2. Čavojcová, M.: Klinická psychológia v severoamerických krajinách a na Slovensku: porovnanie historického vývinu a súčasného stavu. Diplomová práca. Fakulta humanistiky Trnavskej univerzity v Trnave, 2003.
3. Harineková, M.: Osobné spomienky na spolužiaka. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 65-67.
4. Konceptia klinickej psychológie. Vestník Ministerstva zdravotníctva, Bratislava, 1969, čiastka 11-12, 70-74.
5. Konceptia klinickej psychológie. Vestník Ministerstva zdravotníctva, Bratislava, 1986, čiastka 4, 30-33.
6. Konceptia klinickej psychológie. Vestník MZ SR, Bratislava, 1993, 69-71.
7. Kondáš, O.: K otázke formovania mravných predstáv u detí staršieho školského veku. Pedagogika 8, 1958, 312-321.
8. Kondáš, O.: Niektoré otázky uplatnenia klinickej psychológie pri rehabilitačnej liečbe duševne chorých. Čs. psychiatr. 54, 1958, 395-401.
9. Kondáš, O.: O čítaní u duševne chorých. Čs. psychol., 2, 1958, 34-43.
10. Kondáš, O.: Poznámky k psychoterapii alkoholikov. Lek. obzor 7, 1958, 475-482.
11. Kondáš, O.: Naše skúsenosti s metódou slovného stereotypu a možnosti jej uplatnenia u psychóz. Čs. psychol. 5, 1961, 257-266.
12. Kondáš, O.: Verbálne prejavy pri psychózach a ich psychodiagnostická hodnota. Psychologica. Zborník FFUK XII (I), 1961, 103-125.
13. Kondáš, O.: Analýza podnetových charakteristík v protokole asociačného experimentu. Bratislava, Psychologica. Zborník FF UK XIII/II, 1962, 135-153.
14. Kondáš, O.: Aplikácia psychologickéj koncepcie učenia v psychoterapii. Bratisl. lek. listy , 42 (II), 1962, 299-305.
15. Kondáš, O.: K problému úspešnosti protialkoholickéj liečby, 1962.
16. Kondáš, O.: Niektoré otázky teórie učenia v psychopatológii. Referát na plenárnom zasadnutí SPS. Bratislava: Psychologica, Zborník FF UK XII(II), 1962, 65-80.
17. Kondáš, O.: Psychológia odmeny a trestu. In: Pardel, T. (Red.), Pedagogická psychológia. Praha: SPN a Bratislava: SPN 1963, 124-139.
18. Kondáš, O.: Niektoré teoretické a praktické problémy pri aplikácii psychoterapie u mládeže. Problémy psychológie dieťaťa a mládeže. Bratislava: SPN 1964, 219-224.
19. Kondáš, O.: Podiel učenia v psychoterapii. Bratislava: Vyd.SAV, 1964.
20. Kondáš, O.: Discentná psychoterapia. Bratislava: Vyd. SAV, 1969 (2.vyd. 1973)
21. Kondáš, O.: Model alkoholizmu vychádzajúci z teórie učenia. Protialk. obzor 4, 1969, 39-45.
22. Kondáš, O.: Využitie niektorých princípov discentného prístupu v psychoterapii alkoholikov. Protialk. obzor, 6, 1971, 33-37.
23. Kondáš, O.: Klinická psychológia. VŠ učebnica. Martin: Osveta, 1977 (2.vyd. 1980).
24. Kondáš, O., Kratochvíl, S., Syřišťová, E.: Psychoterapia a reedukácia. VŠ učebnica. Martin: Osveta, 1985 (2.vyd. 1989).
25. Kondáš, O., a kol: Psychodiagnostika dospelých. VŠ učebnica. Martin: Osveta, 1990 (2.vyd. 1992).
26. Kondášová, E.: Reminiscencie nevesty MUDr. E. Kondášovej. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 63-64.
27. Kondáš, O., Kordačová, J.: Iracionalita a jej hodnotene. Bratislava: Stimul, 2000.
28. Kondáš, O. a kol: State z klinickej psychológie. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2002.

29. Kordačová, J., Spomienky žiačky na svojho učiteľa. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 73-82.
30. Kováč, D.: Psychológiou k metanoi. Bratislava: Veda SAV, 2007.
31. Kratochvíl, S.: Vzpomínka na profesora Ondreje Kondáše. Orientace, 13. ročník, 2002, 23, 150-160.
32. Kratochvíl, S.: Vzpomínka na profesora PhDr. O. Kondáše, DrSc. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 60-62.
33. Selko, D.: Spomienky na pána profesora. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 85-87.
34. Stempelová, J., Čas zmažáva spomienky – hviezdy svetia. In: Stempelová, J. (Zost.), Žiť život v plnosti. Prof. PhDr. Ondrej Kondáš, DrSc. Životopisná črta. Bratislava 2009, 88-91.
35. Stempelová, J., Kordačová, J.: Vedecká činnosť a klinická psychológia v publikáciach prof. PhDr. Ondreja Kondáša, DrSc., (k nedožitým 72. narodeninám). Zprávy. Čs. psychologie 2002, XLVI, 56, 567-57.
36. Torok, I., Entner, L., Kondáš, O.: Priateľstvo s alkoholom. Bratislava: Slovenský ústav zdravotníckej osvet, 1957.

Doručeno redakční radě 15.2.2013

Přijato po recenzi 25.3.2013